

Asia: VN/32242/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen varautumista tukevien toimivaltuuksien tarkistamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tullivirkamiesliitto ry

Sisäministeriö

kirjaamo.sm@gov.fi

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen varautumista tukevien toimivaltuuksien tarkistamiseksi

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/32242/2024

Tullivirkamiesliitto ry vastustaa Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksiin esitettyjä uusia toimivaltuuksia ja toimivaltuuksien laajentamisia niiltä osin, jotka ovat päällekkäisiä nykyisten toimivaltaisten viranomaisten eli Tullin ja Poliisin toimivaltaan kuuluvien tehtävien kanssa. Suomen nykyisessä turvallisuus- ja taloustilanteessa esitetyt päällekkäiset tehtävälaajennukset toteutuessaan olisivat mielestämme Rajavartiolaitoksen viranomaisresurssien ja valtion budjettivarojen tuhlaamista.

Maan hallitus on useampaan kertaan nostanut Rajavartiolaitoksen suorituskykyä ja henkilöstövahvuutta sekä osoittanut merkittäviä korotuksia sen pysyvään rahoitukseen. Nykyisten resurssien hajauttaminen ja uusien päällekkäisten tehtävien tekeminen tulisi näkemyksemme mukaan aiheuttamaan merkittävää lisärahoitustarvetta Rajavartiolaitokselle.

Valtiovarainvaliokunta on joulukuussa 2025 julkaisemassaan mietinnössään (VaVM 29/2025) todennut:

”Momentille esitetty määräraha mahdollistaa 3 046 henkilötyövuosimäärän, joka ylittää hallituksen asettaman rajavartioiden 2 573 henkilötyövuoden minimimäärän (vuoden 2024 taso). Se on esitettävästä lisärahoituksesta huolimatta alhaisempi kuin viraston näkemys turvallisuustilanteen vaatimasta 3 100 henkilötyövuoden määrästä.”

Kun Rajavartiolaitos jo nyt itse katsoo tarvitsevänsä lisää henkilötyövuosia nykyisten toimialueensa tehtävien hoitamiseksi, niin uusien päällekkäisten tehtävien hoitamiseen tarvittaisiin jatkossa vielä merkittävästi enemmän henkilöstöresursseja.

Suomella on n. 1343 km pitkä raja Venäjän kanssa, joka on samalla EU:n ulkoraja. Venäjän aggressiiviset toimet ja hybridi-vaikuttaminen mm. välineellistetyn maahantulon muodossa ovat johtaneet siihen, että Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen sulkea itärajan rajanylitystoimipaikat. Näin ollen paine luvattomiin rajanylityksiin syntyy kyseiselle rajalle ensisijaisesti muihin kohtiin kuin virallisille rajanylitystoimipaikoille. Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan sekä lisärahoituksella että mm. rakentamalla raja-aitaa ja asentamalla muita esteitä. Lisäksi on tehostettu teknistä valvontaa. Tästä huolimatta on ollut luvattomia rajanylityksiä, joista osa on suuntautunut Suomesta Venäjälle ja osa Venäjältä Suomeen.

Uskomme, että poliittisten päättäjien tahtotila on Rajavartiolaitokselle lisärahoitusta myönnettäessä ollut erityisesti itärajan eli EU:n ulkorajan sekä merialueiden valvonnan ja vartiointin tehostaminen, ei uusien muiden viranomaisten kanssa päällekkäisten tehtävien hankkiminen ja käytössä olevien henkilöstöresurssien hajauttaminen. Mikäli itärajan esteiden rakentaminen ja tekniikan lisääminen on merkittävästi ja pysyvästi vähentänyt Rajavartiolaitoksen resurssitarvetta, olisi nykyisessä valtion taloustilanteessa järkevintä tehdä säästötoimia.

EU:n passivapaa matkustusalue tunnetaan nimellä Schengen-alue. Se on yksi Euroopan yhdentymisen merkittävimmistä saavutuksista. Schengenin säännösten tarkoituksena on helpottaa henkilöiden vapaata liikkumista Schengen-alueella ja näin ollen rajatarkastukset on poistettu. Schengen-säännöt kuitenkin mahdollistavat sisärajatarkastusten väliaikaisen palauttamisen kriisitilanteissa.

Huhtikuussa 2024 EU päivitti Schengenin rajasäännöstöä, jotta maat voivat palauttaa rajatarkastukset väliaikaisesti enintään kahdeksi vuodeksi vastauksena vakaviin uhkiiin, kuten terrorismiin tai laajamittaiseen laittomaan muuttoliikkeeseen. Kansanterveysuhkien aikana Euroopan komissio voi antaa luvan valvontaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Liittona emme näe tästäkään näkökulmasta tarkasteltuna tarvetta lisätä Rajavartiolaitoksen nykyisiä toimivaltuuksia Schengen-alueen liikenteeseen. Mikäli poliittiset päättäjät tai Euroopan komissio päättävät Schengen-alueella ottaa poikkeuksellisesti käyttöön rajatarkastukset määräajaksi, niin se on mahdollista. Tällaisessa tilanteessa myös Rajavartiolaitoksella on rajatarkastuksissa oma roolinsa nykyisien toimivaltuuksiensa puitteissa.

Rajatarkastusten palauttaminen määräajaksi vastauksena vakaviin uhkiin ei ole toimenpiteenä mitenkään erityisen raskas tai hankala, kuten esityksessä on mielestämme virheellisesti kuvattu. Eikä Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentaminen vähennä millään tavoin tarvetta sisärajavalvonnan väliaikaiselle palauttamiselle, koska sisärajatarkastukset voidaan palauttaa vain, kun kyseessä on vakava uhka. Näin ollen Rajavartiolaitokselle uusia toimivaltuuksia ja toimivaltuuksien laajentamisia esitetään täysin virheellisellä perusteella.

Mikäli halutaan erityisesti tehostaa normaalia Schengen-alueen liikenteen valvontaa eli kohdennettuja tarkastuksia, niin silloin resurssi- ja budjettilisäykset tulee mielestämme kohdistaa jo nykyisiin toimivaltaisiin viranomaisiin eli Tulliin ja Poliisiin.

Tullivirkamiesliiton näkemyksen mukaan hallituksen esitysluonnoksen 28 b § (toimivaltuudet sisärajoilla) sisältää kansalaisten näkökulmasta varsin ongelmallisia ja kyseenalaisia esityksiä.

Toimivaltuuksista on 28 b §:ssä esitetty, että ”rajavartiomiehellä on oikeus rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi Schengen-alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä”. Erityisen ongelmallinen on maininta niiden läheisyydessä, jota ei ole millään tavoin määritelty. Esimerkkinä vaikka Schengen-alueen sisäinen lento, joka laskeutuu Tampereelle. Schengen-alueen sisärajaylitys tapahtuu sisämaassa Tampere-Pirkkala lentoasemalla. Kuinka suuri on rajavartiomiehen toimivalta-alue sisärajatoimipaikan tai ylipäätään muiden rajanylitystoimipaikkojen ympärillä (läheisyydessä)? Mahdollisesti ”läheisyydessä” olevat toimivalta-alueet saattavat vähitellen laajeta kattamaan koko Suomen.

Toinen ongelmallinen kohta 28 b §:ssä on, että rajavartiomies voi ryhtyä kaikkiin kansalaisiin kohdistuviin tarkastustoimiin ilman rikosepäilyä. Toimenpiteiden käynnistämiseen riittää esim. rajavartiomiehen kokemus rajaturvallisuutta vaarantavista tapahtumista, joka voi sitten käytännössä tarkoittaa ihan mitä tahansa. Mielestämme tämä mahdollistaa sen, että kenet tahansa kansalaisen voisi jatkossa rajavartiomies missä tahansa pysäyttää ja ryhtyä tarkastustoimenpiteisiin. Esimerkiksi kauppakeskus Jumbossa Vantaalla kaupassa käyvän suomalaisperheen voisi rajavartiomies pysäyttää, tarkastaa kulkuneuvon, ostokset ja paperit sekä ottaa tarkastettavista kohteista osan tilapäisesti haltuunsa. Tarkastuksen kohteena olevat kansalaiset voisivat päästä lisäksi henkilötarkastukseen. Tutkimukset voisivat kestää kuusi tuntia ja tutkimusten yhteydessä perheen jäsenet voitaisiin valokuvata. Valokuvat mahdollisesti liitettäisiin Rajavartiolaitoksen kuvarekisteriin. Tämä em. tarkastus olisi mahdollinen, vaikka perhe ja perheenjäsenet eivät olisi milloinkaan käyneet Suomen rajojen ulkopuolella.

Kolmas ongelmallinen kohta 28 b §:ssä on, että hallituksen esityksessä ei ole kerrottu mitä tapahtuu valokuville, jotka otetaan henkilöistä. Liitetäänkö kaikki otetut valokuvat Rajavartiolaitoksen valokuvarekisteriin riippumatta siitä, että johtiko tehty tarkastus jatkotoimenpiteisiin vai ei? Mihin kaikkeen muuhun kyseistä valokuvarekisteriä käytetään ja ketkä sitä käyttävät?

Suomessa Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos (PTR) tekevät ainutlaatuista yhteistyötä. Jokaisella viranomaisella on tärkeä rooli ja tehtäväalueensa. Rajavartiolaitos tekee tärkeää työtä EU:n ulkorajalla ja meriliikenteen valvonnassa. Venäjän aggressiot itärajalla, hybrdivaikuttaminen ja meriliikenteessä aiheutetut häiriöt kaapelirikkojen muodossa varmasti työllistävät Rajavartiolaitosta merkittävästi. Uhka Suomelle tulee idästä.

Tullivirkamiesliitto ry ei näe mitään perusteita laajentaa tai lisätä uusia toimivaltuuksia Rajavartiolaitokselle Schengen-alueen liikenteen valvontaan ja tarkastamiseen. Esityksessä esitetyt toimivaltuuksien laajennukset ja uudet toimivaltuudet niiltä osin, jotka ovat päällekkäisiä nykyisten toimivaltaisten viranomaisten eli Tullin ja Poliisin toimivaltaan kuuluvien tehtävien kanssa, eivät ole valtion budjettitalouden kannalta millään muodoin järkeviä toteuttaa.

Helsingissä 20.1.2026

Jari Nieminen

puheenjohtaja

Tullivirkamiesliitto ry

Nieminen Jari
Tullivirkamiesliitto ry